

Farkında Olmadığımız Türkiye Kuşları

Türkiye doğasının kuşlar için ayrı bir önemi var. Bilindiği üzere kuşlar yılın bazı zamanlarında döngüsel olarak bir yerden bir yere hareket eder.

Kuş göçü olarak bilinen bu olayda kuşlar genelde ilkbaharda güneyden kuzeye, sonbaharda da kuzeyden güneye göç ederler.

Afrika, Asya ve Avrupa arasında gerçekleşen göçte, Türkiye en önemli göç yollarının üzerinde bulunuyor.

İstanbul Boğazı, Çanakkale Boğazı, Artvin (Arhavi, Borçka) ve Hatay (Belen) gibi dar geçitler kuşların göçleri sırasında kullandıkları en önemli yollardır.

Bazı kuş türleri ülkemizi geçiş yolu olarak kullanırken, bazıları ülkemizde kalarak beslenmelerini ve üreme işlevlerini gerçekleştiriyor.

Göç yolu olmasının yanında ülkemiz, kuşların göçleri sırasında dinlenebileceği, başta sulak alanlar olmak üzere uygun yaşam alanları da barındırıyor.

Türkiye kuşlarının büyük kısmı tüm dünyada olduğu gibi tehdit altında. Yaşam alanı kaybı, sulak alanların gittikçe kuruması, besin ve dinlenme yeri bulamama sorunu, aşırı avcılık gibi etkenler kuşların soyunu tehlikeye atıyor. Kuşların ekosistemdeki rollerini de kısaca hatırlayalım. Kuşlar bitkilerin üremesine katkıda bulunur. Ardıç gibi bazı bitkilerin tohumları ardıç kuşunun onları yemesiyle çimlenir. Zararlı böcekler ve tarım zararlısı kemiricilerle beslenen bazı kuşlar tarıma katkıda bulunurlar.

Ülkemizde 465 civarında kuş türü yaşıyor. Bunlar içinde sütlabi, pufla, pasbaş patka, bağırtlak, çiğdeci, çırkırçın, fiyu, mezgeldek, boyun çeviren, kara alınlı örümcekkuşu, alamecek, çütre, bıyıklı baştankara gibi çok az bilinen türler de var. Bu sayımızda bunlardan yalnızca boyun çeviren, kara alınlı örümcekkuşu, alamecek, çütre ve bıyıklı baştankara türlerini ele alacağız.

Bıyıklı baştankara

Siyah, sarkık bıyıkları en dikkat çekici özellikleridir. Erkek bireylerle dişiler arasında vücudun boyutu, rengi ve deseni bakımından farklılıklar (eşeyssel dimorfizm) vardır. Erkeklerde vücudun sırt kısımları tarçın kızılı, başlar grimsidir. Kanatları üzerinde krem ve siyah renkli çizgileri vardır. Gagaları sarı renklidir. Dişilerde bıyık bulunmaz. Dişilerin rengi boz-kahverengidir. Genç bireylerde de bıyık bulunmaz. Boyları 17 cm kadar olabilir. Uzun kuyrukları vardır. Sazlıklarda yaşarlar. Tüm yıl boyunca görülürler. Böceklerle beslenirler. Kışın tohumları da yerler. Ülkemizin birçok yerinde bulunmakla birlikte daha çok İç Anadolu'da sazların olduğu sulak alanlarda yaşarlar. Kanat çırpışları hızlıdır. Genellikle sazların hemen üzerinden uçarlar.

Kara alınlı örümcekkuşu

Bir tür örümcek kuşudur. Alın bölgelerinde görülen kalın siyah şerit en belirgin özelliklerinden biridir. Gövdelerinde gri, siyah ve beyaz renkler vardır. Sırt tarafları mavimsi gri, alt tarafları pembemsi beyaz renktedir. Böceklerle beslenirler. Kara alınlı örümcekkuşu göçmen bir türdür. Ülkemize yazı geçirmek için gelirler. Ülkemiz dışında Avrupa (Almanya, Hollanda vd.), Asya (İran, Rusya, Kafkaslar) ve Afrika'da da (Mısır, Namibya vd.) bulunurlar. Ağaçların az olduğu yerlerde, çalılıklarda ve tarla yakınlarında görülürler. Yuvalarını yüksek ağaçlara yaparlar.

Boyunçeviren

Bir tür ağaçkakandır. Sırt tarafları grimsi ve kahverengi arasında değişen renklindedir. Kanatlarında kahverengi tonları ağırlıktadır. Sırtlarının orta kısmında koyu renkli kalın bir çizgi vardır. Sarımsı renkte olan boğaz ve karın kısımlarında enine, ince koyu renkli çizgiler bulunur. Vücut renkleri ağaç kabuğu renkleriyle uyumludur. Bundan dolayı gizlenme yetenekleri iyi gelişmiştir. Göçmen bir türdür. Ülkemize yazı geçirmek için gelirler. Bunun dışında Avrupa'nın ılıman bölgeleri, Asya ve Orta-doğu ülkelerinde bulunurlar. Orman açıklıkları, parklar, bahçeler, çalılık yerler, yaprak döken ormanlar başlıca yaşam alanlarıdır. Yerdeki böcekler ve karıncalar ana besinlerini oluşturur. Boyun çeviren adını, boyunlarını 180 derece çevirebilmelerinden almışlardır.

Alamecek

Bir tür ispinozdur. Vücutlarında genel olarak kahverengi tonlar ağırlıktadır. Karın kısımları soluk sarı renkte olur. Bunun yanında kanatlarında pembe çizgiler vardır. Diğer ispinozlardan başlarındaki koyu renkli benek ve sarı gagalarıyla ayrılırlar. Genel olarak bitki tohumlarıyla beslenirler. Bunun yanında küçük omurgasızları da yiyebilirler. Yazları yüksek kayalık yerlerde, eğimli arazilerde, yüksek dağlardaki çalılık alanlarda, kışları tarım alanlarında, taşlık alanlarda ve çayırıklarda bulunurlar. Göç etmezler. Kışın düşük akımlı yerlere inerler. Yuvalarını çalılardan ya da kayaların arasına yaparlar.

Çütre

Bir tür ispinozdur. Erkek bireylerin baş kısımları kırmızımsı, sırt, göğüs ve kuyruk kısımları kahverengidir. Vücutlarının alt tarafı beyazımsıdır. Dişi bireylerde kırmızı renk görülmez. Sırt tarafları kahverengi, karın taraflarıysa beyazımsıdır. Vücutları üzerinde çizgiler bulunur. Tohumlar, böcekler, tomurcuk ve taze sürgünler, tırtıllar ve böceklerle beslenirler. Çütre göçmen bir türdür. Ülkemize yazı geçirmek için gelir. Karadeniz'in sahil kısımları, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinin kuzeyinde bulunurlar. Ülkemiz dışında, Avrupa (Finlandiya, İsviçre vd.), Asya (Himalaya, Çin, İran vd.), Kuzey Amerika ve Arap Yarımadası gibi çok geniş bölgelerde yayılış gösterirler.

Kuş gözlemciliği, kelebek gözlemciliği, doğa fotoğrafçılığı, dalış yaparak sualtı ekosistemini gözlemlemek ve görüntülemek, milli park gibi doğa alanlarını ziyaret etmek, oralandaki fauna ve flora çeşitliliğine daha yakından bakmak, bulunduğumuz ekosistemde devam eden canlı yaşamını daha iyi anlamamızı sağlayabilir. Bu gibi aktiviteler, insanın yaşamına anlam katabildiği gibi, oradaki canlıların yaşamını, insan etkileri karşısında ne kadar savunmasız olduklarını, bu yüzden korunmaları gerektiğini ve niçin korunduklarını daha iyi anlamayı sağlayabilir.

Fotoğraflar: Naci Eyüpoğlu

Kaynaklar

Porter, R. E., Christensen, S., Schierner-Hansen, P., Türkiye ve Ortadoğu'nun Kuşları, Doğa Derneği, Ankara, 2009.

<http://www.trakus.org>
<http://www.birdlife.org>
<http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/search>